

METODICKÝ MATERIÁL MŠMT K POSOUZENÍ NEDOSTATEČNÉ ZNALOSTI VYUČOVACÍHO JAZYKA

Tento materiál doporučujeme využít v případě, že si pedagog není u konkrétního žáka nebo žákyně (dále jen “žák”) jistý, zda má nedostatečnou znalost vyučovacího jazyka. Zejména u žáků, kteří nově zahájili vzdělávání v České republice nebo nastoupili do 1. ročníku ZŠ ještě nemusí být jednoznačné, zda je jejich znalost českého jazyka na úrovni odpovídající jejich věku.

V takovém případě doporučujeme krátký několikaminutový zjišťovací rozhovor v neformálním (přátelském) prostředí, při kterém bude možné úroveň znalosti českého jazyka posoudit. Skutečnost, že škola uvede ve výkazu nedostatečnou znalost vyučovacího jazyka u konkrétního žáka, nemá zatím přímou návaznost na podporu poskytovanou žákovi, jedná se o mapující zjištění, jaký je podíl těchto žáků ve vzdělávání a jak se situace vyvíjí v čase.

Žák má nedostatečnou znalost vyučovacího jazyka, pokud nemá ani základní jazykové, řečové a komunikativní dovednosti v českém jazyce odpovídající jeho věku, tzn. nerozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v jeho prostředí, nerozumí běžným pokynům učitele v českém jazyce, nedokáže vyjádřit základní myšlenku v českém jazyce, přičemž nepochopení neplyne primárně ze zdravotního znevýhodnění žáka (např. logopedické vady, mentální postižení apod.).

O nedostatečnou znalost vyučovacího jazyka jde typicky v situaci, kdy se jedná o žáka pocházejícího z jiného než českého jazykového prostředí. Mateřtinou je tedy jiný jazyk než čeština, případně je čeština jedním z mateřských jazyků, ale jedná se o jazyk méně používaný. Jde o žáka, který češtinu (zatím) nepoužívá, není schopen se dorozumět v základních situacích. Nedostatečná znalost vyučovacího jazyka znamená tedy, že žák nemá základní znalost češtiny. **Pokud žák nemá níže popsané kompetence v českém jazyce, uvede ho škola v příslušné rubrice výkazu jako žáka s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka.**

Základní znalost češtiny znamená, že žák ovládá komunikaci v tématech:

- **seznámení** a představení (umí říct, jak se jmenuje, kolik mu je let, odkud je, jestli má koníčky, kamarády...);
- **třída, škola a rodina** (pojmenuje předměty ve třídě, místnosti ve škole, členy rodiny, základní personál školy...);
- trávení **volného času** (umí vyjádřit, co dělal odpoledne a co dělá rád, jaké plány má na víkend či prázdniny);
- **stravování** (umí vyjádřit, co má rád k jídlu, co obvykle jí);
- **lidské tělo** a pro starší žáky krizové situace (umí popsat části lidského těla a umí říct, co ho bolí, zná čísla záchranných složek a umí popsat základní krizové situace jako zranění, hoří apod.);
- **místo, kde žije** (umí popsat okolí svého domu/školy, případně své město/vesnici);
- **počasí a oblečení** (umí popsat počasí v různých obdobích a sdělit, jaké oblečení je pro dané počasí vhodné);
- **příroda** (pojmenuje základní zvířata vyskytující se v jeho okolí, zná slova jako např. park, les, louka).

Od 3. třídy je nutné mít **znalost latinky**. V oblasti gramatiky zvládá základní **časování sloves v přítomném čase** (Neplete si osoby, nemusí všechny ovládat perfektně, ale umí první, druhou a třetí v jednotném čísle.), vyjádření **minulého času** (Umí vytvořit přičestí a obvykle nezapomíná na pomocné sloveso být, umí základní nepravidelná slovesa jako například *jedl, četl, šel, měl...*) a **budoucího času** (Nerozlišuje perfektivní a imperfektivní slovesa, ale umí rozlišit formu pro základní slovesa: *zítra se budu dívat na televizi, zítra půjdu do školy*) a další prostředky pro srozumitelné (nikoliv bezchybné) vyjádření v rámci výše popsaných témat, a to zejména:

- **předložky** na/do/k/u/v/z: *Jsem z Rakouska. Bydlím ve Slavonicích. Jsem u školy. Jedu k babičce. Jdeme do parku. Sešit je na lavici.*
- **spojky** že/protože/potom/pak/a/ale/když apod.: *Paní učitelka říkala, že musím k doktorovi. Jsem doma, protože jsem nemocný. Jedeme k moři, potom jedeme domů a potom jedu na tábor. Mám rád čokoládu, ale nemám rád knedlíky. Petra a Linda bydlí v Ostravě. Když prší, nemůžu hrát basketbal.*
- **skloňování podstatných jmen** ve čtvrtém, druhém a šestém pádě – ale pouze ve spojení se základními slovesy a v základních frázích: *Potřebuju sešit a pastelku. Jsem z Rakouska. Jdu do školy. Bydlím v Ostřetíně.* (Skloňování ostatních slovních druhů může být stále nepřesné, nesmí bránit porozumění.)

Na tuto popsanou úroveň se žák, který má slovanský mateřský jazyk, dostane v případě podpory obvykle do jednoho roku. Žák, který má neslovanský mateřský jazyk, se na popsanou úroveň dostane s podporou zpravidla do dvou let.

V komunikaci s žákem nejde primárně o správnost, ale o to, zda pedagog žákovi **rozumí** a zda žák **rozumí** pedagogovi. Pokud se ve **všech těchto oblastech** žák není schopen vyjadřovat a nerozumí, jedná se o žáka, který **nemá základní znalost češtiny** a tedy o žáka s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka. Nedostatečná znalost vyučovacího jazyka neznamená narušenou schopnost komunikace, ani vady řeči (logopedické). Tato témata je nutné splnit všechna minimálně v níže naznačené úrovni. Dále uvedené naznačené odpovědi je potřeba brát jako ilustrativní. Jedná se o přípustné a akceptovatelné odpovědi s naznačenými možnými chybami. Nejedná se o ideální a cílové odpovědi po roce, respektive dvou letech pobytu a podpory v ČR. Při zjišťování jazykové kompetence není potřeba v každém tématu klást všechny otázky, učitel by měl položit z každé oblasti jednu, maximálně dvě vybrané otázky.

Oblast	Příklady otázek	Příklad akceptovatelné odpovědi	
Seznámení	Jak se jmenuješ?	Mai	
	Odkud jsi?	Z Vietnamu	
	Co rád/a děláš?	Tancuju.	
	Jak se jmenuje tvůj kamarád/tvoje kamarádka?	Katka.	
	Kde bydlíš?	Ve Slavonicích.	
	Třída, škola, rodina	Kde máš sešit?	V tašce.
Co to je? (ukázat: tužka, taška, guma, učebnice, pastelka, propiska...)		To je tužka, taška, guma, pastelka, učebnice...	
Kdo pracuje v jídelně?		Pani kuchařka	
Co dělá paní kuchařka?		Važí jídlo.	
Kdo pracuje ve škole?		Pani učitelka a pan učitel.	
Máš bratra nebo sestru?		Mám bratra.	
Jak se jmenuje bratr/sestra?		Robin.	
Co dělá?		On je doma.	
Kolik je jí/mu let?		Jeden rok.	
Jak vypadá?		On je malý a má hnědé vlasy.	
Který předmět tě ve škole baví?		Matematika a tělocvik.	
Volný čas		Co obvykle děláš odpoledne?	Učím se, hraju si s Robin.
		Co jsi dělal/a v neděli?	Byli jsme v obchodě a potom jedla zmrzlinu, moc velkou.
		Co budeš dělat v létě?	Já budu doma asi.
		Co nerad/a děláš?	Nemám ráda jíst knedlíky. Nechci hrát fotbal. To nemám ráda.
	V kolik hodin vstáváš o víkendu?	Asi v osm hodin.	
	Co nemusíš dělat o prázdninách?	Nemusím chodit školy.	
	Co se musíš dělat ráno?	Musím čistit zuby.	
	Stravování	Co obvykle snídáš?	Polívku nebo toast a marmeládu.
		Co obvykle piješ ráno?	Nepiju.
Jaké máš rád/a ovoce?		Pomeranč.	
Jaké jídlo nemáš rád/a?		Knedlík.	

Lidské tělo	Co to je? (ukázat: hlava, oči, ruce, nohy...)	To je... hlava, oči, ruka, noha.
	Jak se řekne....? (Naznačit, že mě něco bolí.)	To bolí mě ruka.
	Pro starší žáky: Jaké číslo má záchránná služba? Ukázat obrázek nějaké situace vyžadující ZS a vyžádat reakci	155 Asi má zlomenou nohu. / Je zraněný. / Teče krev.
Místo, kde žijeme	Co je vedle školy?	Tam je zastávka. Tady je strom.
	Je blízko vašeho domu hřiště/park/obchod?	Ne. To je daleko.
	Chodíš do školy pěšky, nebo něčím jezdíš?	Chodím pěšky a jedu tramvají.
	Jak vypadá váš dům/byt?	Náš byt je malý.
	Jaká je naše škola?	Naše škola je oranžová a malá.
Počasí	Jaké je dnes počasí?	Dnes je zima, velká zima a moc špatně počasí. Není sluníčko.
	Jaké oblečení potřebuješ v létě?	Plavky. Nebo triko, šortky. Brýle.
	Jaké oblečení potřebuješ v zimě?	Čepice, bunda, boty.
	Jaké máš rád/a roční období a proč?	Mám ráda léto, protože mám ráda teplo.
Příroda	Máš doma nějaké zvíře?	Nemám.
	Má tvůj kamarád/tvoje kamarádka nějaké zvíře?	Ano. Katka má kočku.
	Jaké zvíře máš rád?	Mám ráda rybičku.
	Co žije v lese?	Asi srnka.
	Jaké zvíře nemůžeme mít doma?	Krokodýl.
	Jaké zvíře můžeme mít doma?	Můžeme mít doma psa.